

Θὰ καθίστα δυσχερῆ τὴν παράστασιν τῆς τραγῳδίας ταύτης, καίτοι συντεμομένης εἰς τὰ κατάλληλα διὰ τὴν σκηνὴν ὅρια.

Ἄλλα καὶ ὑπὸ ἐπέραν ἔποψιν ἔξοχως ἐκίνησε τὸ ἥμέτερον ἐνδιαφέρον τὸ ὡραῖον ἔργον τοῦ Κου 'Ραγκαβῆ, δεστις ἀποδείκνυται ἀριστοτέχνης περὶ τὴν χρῆσιν τῆς γλώσσης καὶ τὴν διάπλασιν τῶν στίχων. Εἰσὶ δὲ οἱ στίχοι αὐτοῦ οἱ συνθετικοὶ τραγῳδίας Ιαμβικοὶ τρίμετροι, ἀλλὰ βασιζόνται, οὐχὶ ἐπὶ τῶν μακρῶν καὶ βραχέων συλλαβῶν, ὡς οἱ ἀρχαῖοι, ἀλλ' ἐπὶ τῶν τονιζομένων καὶ μῆ, διὸ καὶ συμπίπτουσιν ἀκριβῶς μετὰ τῶν Γερμανικῶν Ιαμβικῶν ἔξαμετρων. Δὲν δυνάμεθα ν' ἀντιστῶμεν εἰς τὴν ἐπιμυμάν τῆς

παραθέσεως ἐνὸς τούλαχιστον στίχου τοῦ πρωτοτύπου, μετὰ τῆς διὰ λατινικῶν χαρακτήρων γραφῆς, πρὸς κατάδειξιν τῆς προφορᾶς, καὶ τῆς γερμανικῆς μεταφράσεως. 'Ο Ιουστινιανὸς λέγει πρὸς τὴν Θεοδώραν

'Ο ἄγγελός μου ἐση σὺ ὁ ἀγαθός.

Ho ángelós mu ési sy ho ágathós.

Mein Engel bist du, ja mein guter Engel du.

'Ως καὶ ἐκ τοῦ ἐλαχίστου τούτου παραδείγματος καταδείκνυται, ἢ γλῶσσα καίτοι νεοελληνικὴ προεγγύζει ὡσον οἶόν τε πλειότερον εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ τυγχάνει τοσοῦτον καθαρά, ὡς τε εὐχερῶς κατανοεῖ αὐτὴν καὶ αὐτὸς ὁ ξένος ὁ ἐν τῷ πρωτοτύπῳ ἀναγνώσκων τοὺς κλασικοὺς συγγραφεῖς.

ΑΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΙ ΣΤΙΓΜΑΙ ΤΟΥ ΠΑΓΑΝΙΝΗ.

Ο βίος τοῦ Παγανίνη περιβάλλεται μέχρι τῆς σήμερον ὑπὸ αἰνιγματώδους αἴγλης. Καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν ἀκόμη τοῦ βίου του ὁ ἔξοχος καλλιτέχνης διηγάζετο ὑπὸ τῆς αἴγλης ταύτης, ήτις παρέχειν αὐτῷ πρὸ πάντων ἀπέναντι τοῦ ὡραίου φύλου ἴδιαζον τι γόρτρον. Δὲν εἶναι δυνατὸν ὅμως ἐν τῷ στενῷ τούτῳ χώρῳ ἐκτενῶς νὰ περιγράψωμεν τὸν πολυκύμαντον καὶ ταραχώδη βίον τοῦ ἀνδρὸς καὶ διὰ τοῦτο περιοριζόμενος μόνον νὰ παραμέσωμεν ἐνταῦθα κωριώτερά τινα γεγονότα τοῦ βίου του, ἀτινα φίπτουσιν ἐπακρεῖς φῶς ἐπ' αὐτοῦ.

Ο ἥμετερος καλλιτέχνης χρεωστεῖ τὴν φήμιν του εἰς τινὰ σύμπτωσιν. Ἡτον ἐν Ρώμῃ, ὅτε νέος ἀκόμη ἐκέρδαινε τὰ πρὸς τὸ ζῆν διὰ μουσικῶν παραδόσεων. Ἐν τούτοις αἱ παραδόσεις του ἦσαν τόσον ὀλίγαι, ἥμειβετο δ' ἀπέναντι αὐτῶν τοσοῦτον γλίσχρως, ὡςτε οὐχὶ σπανίως ἡ πεῖνα ἔκρους τὴν θύραν του. Τότε ζένη τις ἀοιδός ἔδωκε μιᾷ τῶν ἥμερῶν μουσικὴν συναυλίαν, εἰς τὸν πολλοὺς καὶ ἐπίσημοι μελοποιοὶ εἶχον ὑποσχεθῆ τὴν συμμετοχήν των· ἐν τούτοις ὅτε ἐπλησίαζεν τὸ σπέρα, ἔνεκα διαφόρων καὶ μοχμηρῶν ῥᾳδιούργιῶν, ἐγκατέλειψαν τὴν ἀοιδὸν μόνην εἰς τὴν τύχην της. Ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ της αὕτη ἐνθυμεῖται, ὅτι συχνάκις ἐν τῇ γειτονίᾳ της εἶχεν ἀκούσει θαυμασίους τύχους βιολίου καὶ ἀμέσως ἀποστέλλει φίλους τινὰς αὐτῆς, ὅπως ἀνεύρωσι τὸν ἀγνωστὸν μουσικὸν καὶ συμπαραλάβωσιν αὐτόν. Οὗτοι μετὰ πολλὰς ἀναζητήσεις ἀνευρίσκουσιν ἐπὶ τέλους τὸν νεαρὸν θεράποντα τῶν Μουσῶν, — τὸν Παγανίνην. Ἐπανελθὼν ἐκ τῶν παραδόσεων του εἶχεν εἰςέλθει πρὸ ὀλίγου εἰς τὸ πενιχρόν του δωμάτιον.

Κατάκοπος ἔξηπλωθη ἐπὶ τῆς σκληρᾶς κλίνης του. Πρὸ τοῦ νοός του παρέχονται αἱ διαφοροὶ θλιβεραὶ εἰκόνες τοῦ βίου του, ἀπὸ μακροῦ παρελθοῦσαι καὶ διαρκῶς ἔξακολουθοῦσαι νὰ παρέχωνται ἥμέραι στεργήσεων καὶ ἀπογοητεύσεως· ὡς ταῖς ἔπαιξεν εἰς τὸν μεγαλοπρεπῆ λυμένα τῆς Γενούης καὶ ἐν τῇ σιγῇ τῆς ἐσπέρας ἐκόλλα διὰ τῶν μικρῶν δάκτυλων του χαρτίνους κώνους διὰ τὸ πενιχρὸν παντοπλεῖον τοῦ πατρός του. Ἐπειτα βλέπει ἑαυτὸν ἀπέναντι τῶν ἀγαπητῶν διδασκάλων του, τοῦ Σερβέττου καὶ τοῦ Ρόλλα, οἱ δύοιοι ἐδίδαξαν αὐτὸν τὴν θείαν τέχνην τοῦ παῖδεων τὸ βιολίον. Ὡς εὐτυχῆς καὶ θεία μπηρεσία τῶν Μουσῶν! Καὶ ἐν τούτοις ἡ τέχνη αὕτη, ἡ καταθέλγουσα τὰς καρδίας εἶναι σκληρὰ καὶ ἀσπλαγχνος σειρύν. Οὕτε τὸ ἀναγκαιότατον εἶχε θελήσει νὰ τῷ παράσχει, οὕτε αὐτὸν τὸν ἐπιούσιον ἀρτού!

Καὶ ἐν φῶ εἶναι παραδεδομένος εἰς τοιούτους ῥεμβασμούς, προύεται αἴφνης ἢ θύρα τοῦ δωματίου του καὶ εἰςέρχονται οἱ ἀναζητοῦντες αὐτὸν ξένοι. Ἐρωτᾶται ἀνὴρ οὗτος μουσικός, ἀν παῖδη καθ' ἐκάστην ἐσπέραν βιολίον, καὶ ἀφ' οὗ ἀπεκρίθη καταφατικῶς εἰς ὅλας ταύτας τὰς ἐρωτήσεις, δὲν δύναται ν' ἀποκρούσῃ τὰς παρακλήσεις των — πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μετ' αὐτῶν, πρέπει διὰ τῆς προελεύσεως του νὰ καταστῇ διαστήρας ἀγγελος τῆς οὐρανού τῶν ἀλλων τεχνιτῶν εἰς τοιούτους θέσιν περιελθούστης ξένης ἀοιδοῦ.

Τὸ δημόσιον τρχισεν ἡδη νὰ θορυβῇ. Ζητεῖ ἀνυπομόνως τὴν ἔναρξιν τῆς συναυλίας· τότε δίδεται ἀκριβῶς τὸ σημεῖον καὶ τὸν πρῶτον ἀριθμὸν ἔχει ὁ νέος βιολιστής. Μικρὰ καὶ ἀδύνατά τις μορφή, συρομένη μᾶλλον παρὰ βαδίζουσα καὶ ἐνδεδυμένη παλαὸν ἐκ βελούδου ἐπενδύτην, παρουσιάζεται εἰς τὸ δημόσιον· ητον δ Παγανίνης. Τὸ ὀχροκίτρινον πρόσωπόν του περιβαλλόμενον ὑπὸ πυκνῶν μελανῶν βοστρύχων, ζωογονεῖται ὑπὸ δύο μεγάλων διαπεραστικῶν δόφινων, οἵτινες τώρα κεκμηκότες ἀτενίζουσιν ἔμπροσθέν των. Παρὰ τῷ δημοσίῳ ηρχισε νὰ ἐγείρεται ἐλαφρὰ ταραχή, ἐφ' ἐκάστου δὲ προσώπου δύναται τις ν' ἀνακαλύψῃ τοὺς χαρακτῆρας σκωπτικοῦ μειδιάματος.

Αἴφνης δὲ ξένος μουσικὸς ἀρχίζει νὰ παῖδη. Βραδέως καὶ θλιβερῶς ἡγεῖται τὸ βιολίον· οἱ τόνοι του ὅλοντες γίνονται βαθύτεροι καὶ σπαρακτικότεροι· παράπονα καὶ βαθεῖς ἀναστεναγμοὶ ἐκπέμπονται ὑπὸ τῶν μελωδιῶν ἐκείνων, ἐνφράζουσάν δολον τὸν πόνον βαρυαλγούσης ἀνθρωπίνης καρδίας. Τὸ μειδιάματα ἀπὸ πολλοὺς εἶχεν ἔξαφανισθῆ ἐκ τοῦ προσώπου τῶν ἀκροατῶν· βαθεῖα συγκίνησις εἶχε κατακυριεύσει ἀπαντας καὶ δάκρυα ἐφαίνοντο ἀναβλύζοντα ἐκ τῶν δόφινων των.

Ο Παγανίνης τελείωνταν ἐκπέμπει αἴφνης δέξεῖται παραφωνίαν. Στιγμιαία σιγὴ καὶ ἀμέσως ἀκολουθοῦσι παρατεναρέναι χειροκροτήσεις καὶ ἀτελεύτητοι ἐπευφημίαι. Ἐπανειλημένως ζητοῦσι νὰ ἰδωσι τὸν μεγαλοφυῖαν καλλιτέχνην, ν' ἀκούσωσιν αὐτὸν παῖδες εἴτε παρουσιάζεται ἀπαξέξτι, ὑποκλίνεται ἀδεξίως, μειδιάτευχος τοῦ παρακτικοῦ πικρόγελως· αἴφνης κλονίζεται καὶ πίπτει. Περίφοβοι τρέχουσι πρὸς αὐτὸν καὶ μετ' ὀλίγον κατορθοῦσι νὰ ἐπαναφέρωσι τὸν ταλαίπωρον εἰς τὰς αἰσθήσεις του· ἀνοίγει τοὺς δόφινας· «Φωμί... Φωμί!» Ταχέως τῷ δίδουσι ἀρτον καὶ ἐν ποτήριον οἴνου. Ἡδη ὅμως καὶ πάλιν ἐκρήγνυνται τὸ θύελλα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ· τὸ δημόσιον ἀπαιτεῖ ν'

ἀκούση καὶ ἐκ δευτέρου τὸν θεῖον καλλιτέχνην. Ὁ Παγανίνης ἀνέλαβε δυνάμεις καὶ ἀναφαίνεται εἰς τὴν σκηνήν, ἐν φῷ δὲ ψοὶ τὸ τόξον, ὅπως σύρῃ αὐτὸν ἐπὶ τῶν χορδῶν τοῦ βιολίου του, ἐπικρατεῖ σιγῇ βαθυτάτῃ. Τὴν φορὰν ὅμως ταύτην οἱ τόνοι, οὓς ἀναδίδει τὸ ἔργανον, δὲν ἐκφράζουσι πλέον παράπονα, δχι πλέον μελαγχολίαν καὶ ἄλγος, ἀλλὰ χαρὰν καὶ εὐφροσύνην. — Μετὰ τὸ πέρας ζωηρόταται ἐπευφημίαι ἀπονέμονται πάλιν εἰς τὸν ἄχρι τοῦδε ἀφανῆ μουσικόν.

Ἄπο τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ φήμη καὶ ἡ δόξα τοῦ Παγανίνη ἦτο πλέον τεθεμελιωμένη. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἀπέκτησε καὶ ἀπειρα πλούτην.

Ὁ Παγανίνης ἦτο παράδοξος καὶ ἴδιότροπος ἀνθρωπος. Πολλάκις ἀνεφαίνετο εἰς τινα πόλιν ὅλως ἀπροσδοκήτως καὶ πάλιν ἐξηφανίζετο κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Οὕτω συνήντησεν αὐτὸν ὁ Τροσσίνης τῷ 1817 ἐν Ψώμῃ, ἔνθα σχεδὸν ἐπὶ τρία ἔτη ἀσθενῆς ἔζη ὅλως μακρὰν τῆς κοινωνίας. Πανταχοῦ ὅμως ὅπου ἂν ἥρχετο, ἥλεκτριζεν ἀπαντας οὐ μόνον διὰ τῆς ὄντως δαιμονίου τέχνης του, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς πρωτοτυπίας καὶ μεγαλοφυουσὶς ἐμφανίσεως του. Σύγχρονός τις περιγράφει αὐτὸν ὡς ἑξῆς. „Ἡτον ἰσχνός, τὸ πρόσωπόν του ὠχρὸν καὶ οἱ χαρακτῆρες του τραχεῖς· οἱ ὀφθαλμοί του ἐξεπεμπον ζωηρὸν πῦρ, ἐπισκιαζόμενοι ὑπὸ πυκνῶν ὀφρύων· ἥτις του ἦτο ρωμαϊκὴ καὶ τὸ ὑψηλόν του μέτωπον περιέβαλλε μέλαινα καὶ μακρὰ κόμη. Παράδοξόν τι καὶ ἐνίστε μυστηριῶδες μειδίαμα συνέσπα τὰ χείλη του, καὶ πρὶν μὲν ἀρχίσῃ νὰ παίζῃ, ἐφαίνετο ῥευμβώδης, χαλαρὸς καὶ ἐξηγητλημένος, ἀλλος ἀνθρωπος ἐγίνετο ὅμως, ἄμα ὡς τὸ τόξον του ἥγγιζε τὴν χορδήν. Ωςεὶ ὑπὸ ἥλεκτρικοῦ σπινθῆρος ἐξεγειρόμενοι, ἐνετείνοντο τότε οἱ μῆς του καὶ μετ' ἀπεριγράπτου ταχύτητος καὶ τόλμης μετεχειρίζετο τότε καὶ τὸ τόξον καὶ τοὺς δακτύλους τῆς ἀριστερᾶς χειρός του. Τὴν ἐνθουσιασμένην ταύτην κατάστασιν, καθ' ἥν ἀνέπτυσσε τὴν ἀξιοθαύμαστον τέχνην του, ἥκολονθει πάντοτε προεωρινὸς κάματος, ὥστε συχνάκις διαρκούσης τῆς συναυλίας ἥναγκαζετο ν' ἀναπαύηται ἐπ' ὀλίγον καὶ μετὰ τὸ πέρας αὐτῆς ἥτον ὅλως διόλου ἐξηγητλημένος. Ὁ Παγανίνης ἥτον ἀληθῶς ἡ τελεία ἐνσάρκωσις τῆς ἀθανάτου τέχνης του.“

Ο Παγανίνης ἐμίσει τους ἀνθρώπους. Φέρων ἐν ἑαυτῷ τα σπέρματα βαρείας νόσου, οὐδέποτε ἥθελησε νὰ συμβουλευθῇ Ἰατρόν, ἀλλὰ προύτιμησε νὰ λάβῃ παρά τινος ἀγύρτου φάρμακον, εὐφήμως ὀνομαζόμενον „τὸ βάρμα τῆς ζωῆς του Λεροῦ“. Ὁ Παγανίνης ἀπέθανεν ἐν Νικαίᾳ τῷ 27^ο Μαΐου 1840, ἔχων ἥλικαν 56 ἑτῶν. Ζῶν εἶχε περιφρονήσει τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἐπειδὴ τοῦτο τοῖς πᾶσιν ἦτο γνωστόν, ὁ

ἐπίσκοπος τῆς Πάρμας ἀπηγόρευσε τὴν κηδείαν τοῦ λειψάνου του ἐπὶ ιεροῦ ἐδάφους. Ἐν τινι ὑπογείῳ λέγεται δτι ἐπὶ πολὺν χρόνον ἔμεινε τὸ πτῶμά του ἀκήδευτον, μετενεγκέν δὲ κατόπιν εἰς Βιλλαφράγκαν ἔμεινε καὶ ἐκεῖ ἀταφον ἐπὶ τετραετίαν ὅλην. Τέλος μετὰ πολλὰς ταλαιπωρίας, ἀγώνας καὶ χρηματικὰς θυσίας, ὃ οὐδός του κατωρθώσε νὰ θάψῃ αὐτὸν κατὰ Μάιον τοῦ 1845 ἐν τῷ νεκροταφείῳ κώμης τινὸς παρὰ τὴν Πάρμαν.

Περὶ τῆς τελευτῆς του ἀναγινώσκουμεν τὰ ἑξῆς ἐν τινι ἀρχαίᾳ ἐφημερίδι τῆς Πάρμας.

— „Ἄφ' οὖ ἐπὶ ὅλοκληρα ἔτη μετὰ σιδηρᾶς τῷ ὅντι ἐνεργείας ἥγωνισθη κατὰ τοῦ τὸ σῶμά του καταστρέφοντος ἔχθροῦ, ἀπώλεσεν ἐπὶ τέλους τὴν μακρὰν καὶ μανιώδη μάχην. Τῇ 27^η Μαΐου κατελήφθη πάλιν ὑπὸ σπασμῶν, ἀφ' ὃν πάλιν μετέπεσεν εἰς νηδύμον βπνον. Ἐξύπνησε ζωηρὸς καὶ εῦθυμος. Ἡ νῦξ ἦτο χλιαρά. Ὁ Παγανίνης διέταξε καὶ ἤνοιξαν τὰ παράθυρα τοῦ δωματίου του καὶ τὰ βαρέα παραπετάσματα τῆς κλίνης του. Ἡ σελήνη ἐφεγγοβόλει μεγαλοπρεπῶς ἐπὶ τοῦ ἀνεφέλου ἔκαριοῦ οὐρανοῦ τῆς Ιταλίας, καὶ ἐπλήρου διὰ τοῦ μαστηριώδους φωτός της τὸ δωμάτιον τοῦ ἀσθενοῦς. Ἐλαφρῶς ἐψιθύριζον, θωπευόμεναι ὑπὸ τῆς νυκτερινῆς αὔρας, αἱ κορυφαὶ τῶν δένδρων, ἥκουετο δὲ μέχρις αὐτοῦ ὁ μαστηριώδης ἔχος τῶν ἀργυρῶν τῆς θαλάσσης κυμάτων. Τότε ἐνεθυμήθη ὁ Παγανίνης τὸ παρελθόν καὶ ἀνειροπόλει καὶ ἐνετρύφα εἰς τὴν γλυκεῖαν ἀνάμνησιν τῶν θερινῶν νυκτῶν παρὰ τὰς ὅχμας τοῦ Ἀρού Καὶ παρὰ τὰς πλήρεις ποιήσεως ἀκτὰς τῆς Γενούης. Ἐρρέμβαζεν ἐπὶ μακρόν.

Ἐπὶ τέλους ἕτερης μπο τῶν πλημμυρούντων τὴν καρδίαν του αἰσθημάτων ἐξέτεινε τὴν χεῖρά του πρὸς τὸν πιστόν του φίλον, τὸ ἀχώριστόν του βιολίον, ὅπως ἀπαξί ἔτι ἀποσπάσῃ ἀπ' αὐτοῦ μαγευτικοὺς τόνους· ἀλλ' οἱ ἀμαυρούμενοι ὀφθαλμοί του ἐστοιζοντο ἕδη καὶ ὅτε ἐκίνησε τὰς χορδάς του, αὐτοὶ δὲν ἀνέμελφαν πλέον τοὺς θελξικαρδίους ἐκείνους τόνους . . . . Ἀπαξί ἔτι καὶ ἰσχυρότερον ἐκέντησεν αὐτὰς — καὶ μία ἑξ αὐτῶν διερράγη. Τοῦτο ἥρκεσεν ἵνα διαρραγῇ καὶ ἥ καρδία τοῦ τεχίτου. Ἀπαν τὸ πῦρ τοῦ μεγάλου καὶ μελαχινωτάτου πνεύματος, ὅπερ ὅλη ἥ οἰκουμένη εἶχε λατρεύει, ἀπεσβέσθη μετὰ τοῦ ἐνὸς ἐκείνου καὶ ταχέως ἀποσβεννυμένου δυσήχου τόνου τῆς διαρραγείσης χορδῆς. Οἱ ὀφθαλμοί τοῦ Παγανίνη ἐκλείσθησαν καὶ ἐν φεραλί του κατέπιπτεν εἰς τὰ δόισω, παρέδιδε καὶ αὐτὸς τὴν ὥραν του ψυχῆν . . . .

E. T.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΟΥ ΠΕΠΡΩΜΕΝΟΥ.

ὑπὸ

I. ΤΟΥΡΓΕΝΙΕΦ.*

I.

Ἐκαθίσαμεν δῆλοι περὶ τὴν τράπεζαν καὶ ὁ καλὸς ἥμαν φύλος Ἀλέξανδρος Βασιλειάδης Ψίδελ — γνήσιος Ψώσσος καίτοι φέρων γερμανικὸν ἐπώνυμον, — ἥρχισε κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον. — Θὰ σᾶς δημηγορήσω, κύριοι, ίστορίαν συμβάσσων κατὰ τὸ 1830, — ὡς βλέπετε ἔκτοτε παρῆλθον ὑπὲρ τὰ

40 ἔτη. Ἀλλὰ θὰ ἥμαι πολὺ σύντομος — μή με διακόπτετε λοιπόν.

Τότε κατώκουν ἐν Πετρουπόλει καὶ πρὸ δλίγου εἶχον περατώσει τὰς πανεπιστημιακὰς μου σπουδάς· ὁ ἀδελφός μου ἥτον ἀξιωματικὸς εἰς τὸ ἱππικὸν τοῦ πυροβολικοῦ τῆς φρουρᾶς. Ἡ πυροβολικαρχία του ἥτον ἐν Κρασνο-Σέλο, — διότι ἐκεῖ ἐγίνοντο τὰ θερινὰ γυμνάσια.

Ο ἀδελφός μου δὲν κατώκει ἐν Κρασνο-Σέλο, ἀλλὰ ἐν τινι πλησιοχώρων χωρίων καὶ ἐκεῖ συχνάκις τὸν ἐπε-

*) Σ. Σ. Κ. Σύντομον φιλολογικτυ σκιαγραφίαν τοῦ Συγγραφέως μετὰ εἰκόνας δημοσιεύμονεν προσεχῶς.